

АКРЕДИТАЦІЙНИЙ АУДИТ: ДОСВІД У ПІДГОТОВЦІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ ПРОГРАМ

Балинська О. М.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії, історії та конституційного права,
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

Балинський І. О.

*кандидат наук із соціальних комунікацій,
доцент кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю,
Університет Короля Данила
м. Івано-Франківськ, Україна*

Система вищої освіти України, як і інші сфери життєдіяльності нашої держави, вже доволі тривалий час перебуває у процесі перманентних трансформацій, зумовлених внутрішніми потребами суспільства та бажанням інтегруватися у Європейський простір (зокрема освітній). При цьому, як показує досвід, зацікавленість у такій інтеграції зростає пропорційно до рівня освіти, а отже, в національній освітній площині євроінтеграція найбільше стосується освітньо-наукових і наукових програм.

Це пов'язано з низкою чинників: перший – те, що аспіранти і докторанти як здобувачі освіти найбільше вирізняються академічною свободою (від вибору сфери і методів дослідження – до прикінцевих висновків); другий спричинений їх основним прагненням до індивідуалізму (від унікальності/оригінальності теми – до особистих здобутків і відкриттів, за що їм присуджується науковий ступінь); третій викликаний двома попередніми і передбачає намагання здобувачів бути почутими якнайбільшою кількістю визнаних фахівців та належно оціненими якнайвищим визнанням (і відповідною винагородою). А все це підводить найбільш амбіційних аспірантів і докторантів до прагнення орієнтуватися на всесвітньо визнані стандарти в освіті й науці. І коли докторанти не потребують освітньої складової для свого наукового становлення, то аспірантам необхідне стабільне освітнє середовище з відповідним кадровим, інформаційно-науковим і матеріальним потенціалом.

Тож у контексті міжнародного позиціонування України рівень підготовки докторів філософії (PhD), серед інших важливих питань, перебуває у колі підвищеної уваги, що зумовлює потребу постійного моніторингу освітньо-наукових програм. Одним із важливих механізмів

гарантування якості третього (освітньо-наукового) рівня освіти є періодичні акредитації, які проводить Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО). Як свідчить практика таких акредитаційних аудитів, ця процедура стосується не тільки відповідності освітніх програм встановленим стандартам.

Які позитивні результати мають такі акредитації? Чи вдається в контексті цього виявити проблеми в колективі учасників освітнього процесу? Як це стимулює до вдосконалення освітньо-наукового середовища? Наскільки можливо за допомогою «НАЗЯВових» експертів окреслити перспективи подальшого розвитку освітньо-наукової програми та закладу вищої освіти (науково-дослідної установи) загалом. Відповіді на ці запитання власне й окреслюють вектор цієї розвідки.

Перше, на чому особливо наголошують самі експерти, – те, що акредитацію не треба сприймати як перевірку. Але саме це і закладено в основу акредитаційного аудиту: перевірити, чи відповідає ОНП і процес її реалізації стандартам і вимогам, проаналізувати і надати рекомендації. Те, що перевірка має каральний характер, залишилося у «спадок» від багатьох років попереднього державного режиму. Але не треба боятися слів, треба просто повернути їм справжній зміст. У перевірці нема нічого поганого, погане може бути лише за її результатами. Власне результатом акредитації освітньої проблеми має бути вивчення не документів (змісту ОНП, кількості протоколів засідань кафедр, списків членів органів самоврядування і асоціації випускників та багато іншого), а якості освітнього процесу, наявності й ефективності його дослідницької складової, здатності ЗВО самотужки забезпечувати самоконтроль у цій сфері.

І тут, звичайно, НАЗЯВО орієнтує на стандарти та рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG – Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area) [1]. Адже це спільна розробка авторитетних установ і організацій – Європейської асоціації забезпечення якості вищої освіти (ENQA), Європейського студентського союзу (ESU), Європейської асоціації університетів (EUA), Європейської асоціації закладів вищої освіти (EURASHE) у співпраці з Європейським реєстром забезпечення якості вищої освіти (EQAR). Якщо українці хочуть бути визнаними в Європі та світі, то освіта – як основа підготовки кваліфікованих фахівців у різних галузях – передусім має відповідати таким стандартам.

Теоретико-нормативний контекст акредитаційного аудиту має охоплювати ключові вимоги до освітніх програм підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти. Серед них:

– відповідність ОНП сучасним науковим тенденціям (ідеться не тільки про сферу високих технологій і наукомісткі галузі знань, а й

гуманітарні та суспільні науки, які нині переживають чергову епохальну кризу і прагнення подолати тенденції спотвореного людиноцентризму);

- наявність компетентних наукових керівників, здатних власним прикладом продемонструвати належний рівень наукових пошуків і водночас показати ще не досліджені моменти для аспірантських розвідок, не боячись конкуренції, а шукаючи послідовників і партнерів;

- безпосередній зв'язок освітнього процесу з науковими дослідженнями (бо саме це забезпечує комплексний підхід до формування тих компетентностей, що необхідні доктору філософії – навчатися вже досліджуючи та досліджувати ще продовжуючи навчатися);

- академічна доброчесність і прозорість процедур (освіта і науковий пошук без примітивізації чи, навпаки, пошуку оригінальних способів уникнення відповідальності за текстові «крадіжки», а також чіткість і зрозумілість дій усіх ланок освітнього процесу);

- пошук і створення можливостей міжнародної співпраці з освітньо-науковими центрами Європи і світу для сприяння мобільності аспірантів, а отже, і здатності легше адаптуватися в різних соціокультурних середовищах для подальшої науково-дослідницької діяльності чи педагогічної практики.

На тлі цих ідеальних умов і перспективних прагнень світового співтовариства українські університети (і науково-дослідні установи, які беруться за підготовку докторів філософії) демонструють і позитивні зрушення, і застережливі аспекти.

Однозначно, позитивним є врахування в освітньо-наукових програмах потреби міждисциплінарного (комплексного) підходу до вирішення сучасних викликів, але за умови, що вибір дисциплін і галузей знань для поєднання передбачатиме не обмеження, а розширення дослідницького простору. Міждисциплінарні ОНП мають поєднувати дотичні сфери вивчення (як-от в межах галузі знань D «Бізнес, адміністрування та право» чи C «Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини») або мати чітке розуміння доцільності комбінування на перший погляд непоєднаних галузей (наприклад, філософії математики, біоінженерії, комп'ютерної психології чи історії тощо) для інтеграції знань та інноваційного розвитку.

Заслуговує схвалення також формування ОНП із залученням усіх зацікавлених сторін – потенційних (або і реальних) працедавців, представників відповідних професійних і академічних середовищ, імовірних вступників і попередніх випускників, безпосередніх учасників освітнього процесу. Всі ці категорії стейкхолдерів здатні помітити щось «своє» (специфічне і особливе), що може доповнити, розвинути, вдосконалити програми. Однак тут є ризик постійного перегляду ОНП і неспроможність забезпечити стабільність її реалізації.

Окремо варто відзначити сталість національних вищих шкіл у сфері підготовки докторів філософії навіть в умовах війни. Попри підозри і звинувачення (іноді небезпідставні) у приховуванні «ухилянтів» від військової мобілізації, українські університети змогли зберегти наукові школи і неперервність наукових досліджень, а у стратегічних сферах (наприклад, воєнної інженерії чи національної безпеки) – навіть отримати особливо важливі відкриття.

Хоча заради справедливості треба зауважити, що є і проблемні моменти як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. Так, об'єктивною, з огляду на ситуацію в країні, є недостатнє фінансування, що зумовлює обмеженість матеріально-технічної бази, неможливість повноцінної міжнародної мобільності ЗВО і здобувачів, знижу публікаційну активність наукових керівників і аспірантів. Крім цього, трапляються й цілком суб'єктивні негативні практики, такі як формалізація освітньої складової (введення у програму навчальних дисциплін «формально», без відповідного методичного забезпечення), епізодичний характер співпраці з академічними і професійними партнерами (здебільшого на особистих контактах когось із працівників або аспірантів), розпорошення кадрового потенціалу та інші дрібніші застереження, що ускладнюють процедури акредитації і викликають незадовільні оцінки ОНП. Не можна говорити про суб'єктивність лише з боку ЗВО, бо існує ризик з боку експертних груп перетворити акредитацію на примітивний бюрократичний процес із формальним ставленням до оцінювання ОНП та її реалізації.

Та попри це, треба віддати належне навіть не десятирічній ініціативі запровадження акредитаційної практики. Адже акредитаційний аудит дедалі більше зміцнює свій потенціал як потужний інструмент самоаналізу для університетів (попереднє узагальнення самоаналізу і підготовка до візиту експертів НАЗЯВО змушує переглядати якість програм, проводити хоча б мінімальні процедури внутрішнього моніторингу якості, підвищувати прозорість і доступність освітнього матеріалу, намагатися підтримувати принципи академічної доброчесності тощо). Саме це дає змогу втримувати баланс між встановленими вимогами і можливостями ЗВО.

Такий кількарічний досвід проведення акредитаційних аудитів дає підстави робити пені висновки про ймовірність перспектив у цій сфері. Так для підвищення ефективності акредитаційних процедур варто запровадити так званий мережевий обмін досвідом із доступом для експертів і університетів, де можна буде ділитися досвідом проведення і проходження акредитації. Цікавим може бути посилення співпраці ЗВО з роботодавцями, зокрема через залучення останніх не тільки до формування необхідних компетентностей, а й до оцінювання результатів навчання, навіть під час періодичної та підсумкової атестації. Для підтримання ініціативи Євроінтеграції доцільно розширювати програми подвійних дипломів, спільних досліджень,

стажувань тощо. І звичайно, обом сторонам необхідно усвідомити, що акредитаційний аудит освітньо-наукових програм підготовки докторів філософії є не лише механізмом контролю, а й засобом модернізації національної системи вищої освіти та виховання конкурентоспроможних науковців, знаряддям формування в українському суспільстві нової культури особистої відповідальності й академічної доброчесності, стимулятором до якісних змін і ресурсом для розвитку, навіть попри доволі серйозні виклики.

Література:

1. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). (2015). Brussels, Belgium. URL: https://www.enqa.eu/wp-content/uploads/2015/11/ESG_2015.pdf.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-546-7-4>

THE USE OF VIRTUAL REALITY IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

Baratiuk A. Yu.

*Postgraduate Student,
Assistant Lecturer, Department of Psychodiagnostics
and Clinical Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Virtual Reality (VR) is shifting from the realm of entertainment to the domain of professional psychological training, creating conditions for immersive engagement in realistic physical and socio-psychological situations. It facilitates the development of empathic, communicative, and reflective skills that are essential for the psychologist's profession. The transformation of the educational paradigm highlights the relevance of VR as a space of experiential learning that combines safety with emotional intensity. Within the virtual environment, it becomes possible to model clinical, crisis, and ethical situations that are inaccessible through traditional methods. VR integrates empirical experience with the understanding of human behavior, activating processes of identification and empathy, thereby becoming an effective tool of reflective-oriented learning in which the student becomes an active participant in professional cognition.

Empirical findings confirm that VR contributes to the development of empathy, critical thinking, and cognitive flexibility. Simulations of psychopathological states-particularly schizophrenia-enhance empathic